

Тернопільської та Хмельницької областей народилось від 1 до 4 Героїв.

Серед населених пунктів, в якому найбільше народилося Героїв Радянського Союзу, – с. Борівка Чернівецького району. Воно стало батьківщиною трьох кавалерів найвищої відзнаки колишнього СРСР. Стільки ж Героїв Радянського Союзу народилося у Вінниці.

Вчинки Героїв – це концентроване вираження характеру самого народу, його мужності, самовідданості у боротьбі з ворогами за свободу і незалежність рідної Вітчизни, це наша історія, яку потрібно знати, любити і поважати.

Безперечно, розкриття всіх аспектів пропонованої проблематики потребує більш глибокого дослідження. Тому наступними кроками у цьому плані можуть бути: підготовка довідково-біографічного довідника про Героїв Радянського Союзу – уродженців Поділля, наукове дослідження мотивацій їхніх подвигів, впливу соціального становища, ідеологічних чинників на формування їхнього світогляду, моральних якостей тощо.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Герои Советского Союза: Краткий биографический словарь. – В 2-х т.: - Т. 1 /Абаев – Любичев/. Пред. ред. коллегии И. Н. Шкадов. – М., 1987. – 911 с.; - Т. 2 / Любев – Ящук/. – М., 1988. – 863 с.; 2. Подвигом прославленные: Герои Советского Союза – партизаны и подпольщики Украины в годы Великой Отечественной войны / Ав. кол.: В.Н. Немытый (рук.), Д. Ф. Григорович, П. И. Денисенко, В. А. Замлинский. – Пер. с укр. Л. П. Шаровой. – К., 1985. – 382 с.; 3. Овеянные славой имена: Герои Советского Союза уроженцы Винниччины /[Барабан В. М., Воронюк А. Д., Гальчак С. Д., Гненний Н. К. и др.; Редкол.: Буртяк Г. Я. (отв. ред.) и др.; Вступ. ст. А. Нехаевского]. – 2-е изд., перераб. и доп. – Одесса, 1989. – 312 с.; 4. Гордость и слава Подолии. – Львов, 1985; 5. Сахневич Л., Воронюк А. Сяйво золотих зірок. – Одеса, 1970; 6. Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область / Голова Головної редколегії Тронько П. Т.; Редколегія тому: Олійник П. Ф. (гол. редколегії), Бабій М. Л., Бовкун В. Д. та ін. – К., 1972. – 778 с.; 7. Історія міст і сіл Української РСР: Хмельницька область / Голова Головної редколегії Тронько П. Т.; Редколегія тому: Мехеда М. І. (гол. редколегії), Главак Т. В., Галай Д. М. та ін. – К., 1971. – 708 с; 8. Безсмертя. Книга Пам'яті України. 1941 – 1945: Наук.-публіцист. видання / Гол. редколегії І. О. Герасимов, заст. голови І. Т. Муковський, П. П. Панченко, відп. секретар Р. Г. Вишневецький. – К., 2000. – 944 с.; 9. Золоті Зірки України: Герої Радянського Союзу. – К., 2002; 10. Подільської землі сини / Упорядники: С. П. Пилявський, І. С. Чиж, В. П. Чижевський. – Хмельницький, 1993. – 142 с. 11. Свод Законов. – 1934. - № 21. – С. 168; 12. Ведомости Верховного Совета СССР. – 1939. - № 28; 13. Герои Советского Союза... – Т. 1. – С. 7; 14. Гордость и слава Подолии... – С. 222 – 225; 15. Правда. – 1941. – 15 августа; 16. Бугай Е. М., Макухин М. Е. Из когорты мужественных. – Львов, 1978. – С. 12 – 14; 17. Там само; - С. 14 – 16; 18. Комсомольське плем'я (м. Вінниця). – 1975. – 5 квітня; 19. Герои битвы за Кавказ. – Цхинвали, 1975. – С. 379 – 386; 20. Бессмертные героев имена. – Ростов-на-Дону, 1978. – С. 128 – 131; 21. Вінницька правда. – 1975. – 24 січня; 22. Овеянные славой имена. – С. 248, 249; 23. Герои боев за Крым. – Симферополь: Таврия, 1972. – С. 139 – 140; 24. Овеянные славой имена. – С. 61 – 63; 25. Герои Советского Союза. – Т. 1. – С. 762; 26. Бугай Е. М., Макухин М. Е. Из когорты мужественных... - С. 45 – 47; 27. Там само; - С. 61 – 63; 28. Вінницька правда. – 1981. – 27 лютого; 29. Гальчак С. Земля над Россю: Краєзнавчі нариси. – Вінниця, 1995. – С. 121; 30. Герои огненных лет. – Кн. 8. – М., 1985. – С. 446 – 454; 31. Історія міст і сіл УРСР. Хмельницька область. – К., 1971. – С. 621; 32. Історія міст і сіл УРСР. Вінницька область. – К., 1972. – С. 215; 33. Радянське життя (сміт Літин). – 1968. – 27 січня; 34. Комунар (м. Шаргород). – 1966. – 22; 24 лютого; 35. Нове життя (сміт Липовець). – 1976. 25; 27 листопада; 36. Бугай Е. М., Макухин М. Е. Из когорты мужественных... - С. 158, 159; 37. Овеянные славой имена... - С. 147 – 148; 38. Там само; - С. 34, 35; 39. Правда Украины. – 1978. – 29 марта; 40. Вінницька правда. – 1971. – 24 січня; 41. Комсомольська плем'я. – 1968. – 4 квітня; 42. Вінницька правда. – 1971. – 4 квітня; 43. Овеянные славой имена... - С. 232, 233; 44. Вінницька правда. – 1978. – 9 травня; 45. Ленінським шляхом (сміт Тростянець). – 1980. – 9 травня; 46. Гордость и слава Подолии. – С. 196 – 198; 47. Вінницька правда. – 1976. – 22 липня; 48. Слово хлібороба (м. Ямпіль). – 1965. – 9 травня; 49. Вінницька правда. – 1978. – 22 липня; 50. Ленінським шляхом. – 1968. – 9 травня; 51. Овеянные славой имена... - С. 210 – 212; 52. Гордость и слава Подолии... - С. 175 – 178; 53. Матеріали ІХ-ї Подільської історико-краєзнавчої конференції. – Кам'янець-Подільський, 1995. – С. 61; 54. Комсомольське плем'я. – 1975. – 6 вересня; 55. Золотые Звезды тихоокеанцев. – Владивосток, 1982. – С. 39 – 43; 56. Люди легенд. – Вып. 3. – М., 1968. – С. 344 – 368; 57. Подільської землі сини. – С. 27; 58. Герои Советского Союза. – Т. 2. – С. 844.

Т. А. Мельничук

ЗМІНИ У ЧИСЕЛЬНОСТІ ТА СКЛАДІ СІЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ВІННИЧЧИНИ (1989 – 2001 РР.)

Політичний, соціально-економічний та культурний розвиток країни в значній мірі залежить від розвитку окремих областей, районів, населених пунктів. Кожен сільський населений пункт сьогодні слід розглядати як одну із складових соціально-економічної підсистеми нашого суспільства. Сучасні наукові дослідження повинні бути спрямовані на проблеми відтворення трудових ресурсів села.

Протягом останніх десятиліть українське село все більше і більше поглинає глибока соціально-демографічна криза. Однією із найневідкладніших проблем нашого суспільства є оздоровлення соціально-демографічної ситуації на селі, яка характеризується показниками чисельності і статеві-вікової структури селян, їх природного і механічного руху, фізичного здоров'я та іншими показниками людського буття. В сукупності вони визначають систему кількісних і якісних характеристик мешканців села¹.

Депопуляційні процеси, що розпочалися ще із 1979 р., поширювалися дуже швидко і на сьогодні охопили майже всі сільські регіони України. Пошук причин даного явища слід починати з вивчення і аналізу процесів відтворення населення, під яким розуміють історично і соціально-економічно обумовлений процес постійного і безперервного поновлення людських ресурсів в окремих областях.

Найбільш цінними джерелами вивчення динаміки складу та чисельності сільського населення Вінницької області у міжпереписний період є опубліковані Статистичним управлінням Вінницької області результати переписів населення 1989 та 2001 рр. за редакцією С. Н. Ігнатова². Хоча дати точну оцінку динаміки структури сільського населення Вінниччини протягом міжпереписного періоду 1989 – 2001 рр. неможливо. Насамперед це пов'язано з недоліками й помилками того статистичного матеріалу, що подавав по Україні Всесоюзний перепис населення 1989 р. За часів Радянського Союзу за умов денационалізації частина корінних українців під тиском тогочасного суспільного життя називали себе росіянами. Відповідно порушувалася реальна картина національного та мовного складу населення як по Україні загалом, так і на Вінниччині зокрема.

Крім того, у статистиці повсякчасною тенденцією було заниження показників загальної смертності населення, особливо дитячої та новонароджених, показ фіктивних показників смертності за причинами захворюваності селян³.

За матеріалами переписів, працівниками обласного управління статистики було опубліковано цілий ряд статей в місцевій пресі (авторами Л.Рочняк⁴, Т.Наумовою⁵, П.Іщенко⁶, В.Лазаренком⁷), в яких зроблено спробу дати реальну оцінку окремим аспектам демографічної ситуації області в різний час та привернути увагу громадськості області та місцевих органів влади до даної проблеми. Однак, незважаючи на окремі публікації, загальної, комплексної праці, яка б за різними критеріями характеризувала динаміку чисельності та складу сільського населення Вінницької області у міжпереписний період, немає. Тому автор поставила за мету показати зміни чисельності та складу селян Вінниччини, визначити основні фактори природного зменшення населення, охарактеризувати показники механічного руху.

Вінницька область, як і інші області України, має свою специфіку в економічному та соціальному розвитку. Вона є однією із шести областей України (поряд із Закарпатською, Івано-Франківською, Рівненською, Тернопільською та Чернівецькою), де питома вага чисельності сільського населення більша за міське, але швидкі темпи його зменшення є загрозливими⁸. Тому сучасна демографічна ситуація в області зумовила актуальність проблеми формування трудового потенціалу і необхідність поглибленого дослідження його відтворення.

Починаючи із 50-х рр., демографічна ситуація на Вінниччині постійно загострюється, що яскраво видно з таких даних. Якщо населення області з 1959 р. по 1970 р. зменшилось на одну тисячу чоловік, або на 0,05 %, то вже за наступні десять років (1970 – 1980 рр.) на 85,5 тисяч чоловік, або на 4 %, за 1981-1991 рр. більше ніж на 100 тисяч чоловік (5,6 %) і щорічно в останні роки зменшується на 6-11 тисяч чоловік⁹. Загальна кількість наявного населення Вінницької області станом на 5 грудня 2001 р., за уточненими даними

Всеукраїнського перепису населення, становила 1772,4 тис. осіб, тоді як у 1989 р. вона складала 1932,6 тис. осіб¹⁰. Тобто за 10 років кількість жителів області зменшилась майже на 160 тис. чоловік. Щодо співвідношення сільського та міського населення, то даний показник в цілому по області змінився несуттєво: міського населення збільшилося на два відсоткових пункти, а сільського на стільки ж зменшилося.

Кількість міського населення за результатами перепису 2001 р. складала 818,9 тис. осіб або 46 %, сільського – 953,5 тис. осіб або 54 %. Порівняно із 1989 р. міське населення зменшилось на 38,3 тис. осіб, сільське - на 121, 9 тис. осіб. Щодо районів Вінниччини, то сільське населення за міжпереписний період збільшилась тільки у Вінницькому районі на 1,1 тис. осіб. Помітне зменшення сільських жителів відбулось у Чернівецькому (на 7,6 тис.), Барському (на 6,7 тис.), Жмеринському (на 6,6 тис. осіб) районах¹¹.

Неухильне зниження народжуваності призвело до того, що в області, як і в країні, не забезпечується просте відтворення населення, для якого середнє число дітей повинно бути не менше 2,2. У 1995 – 1996 рр. цей показник складав тільки 1,58, в тому числі у містах - 1,3, в селах – 1,98 (по Україні відповідно 1,35; 1,17; 1,83)¹². Народжуваність у міській місцевості протягом багатьох років традиційно перевищувала цей показник у сільській місцевості, але випереджаючі темпи зниження народжуваності у містах призвели до зближення його з рівнем сільської місцевості, а з 1996 р. народжуваність у селах Вінниччини перевищує рівень народжуваності у містах¹³.

Показники природного руху сільського населення найменшими були в 1998 р. в основному за рахунок зменшення показників смертності, а в 1999 р. кількість народжених зменшується, а кількість смертей у сільській місцевості стає більшою. Простежимо даний процес за нижчеподаною таблицею.

**Коефіцієнти
народжуваності, смертності і природного руху сільського населення
по Вінницькій області (1995 – 1999 рр.)¹⁴.**

(в розрахунку на 1000 чоловік населення)

Рік	Кількість народжених	Кількість померлих	Природний приріст
1995	10, 6	22, 7	- 12, 1
1996	10, 4	22, 8	- 12, 4
1997	10, 0	22, 3	- 12, 3
1998	9, 5	21, 5	- 12, 0
1999	9, 2	21, 6	- 12, 4

За темпами природного зменшення населення Вінницьку область випереджають Чернігівська, Черкаська, Хмельницька, Харківська, Сумська, Полтавська, Луганська, Кіровоградська та Київська області¹⁵.

Рівень смертності залежить від багатьох факторів: вікової структури населення, матеріальних умов життя людей, їх харчування, санітарно-гігієнічних умов праці і побуту, розвитку медицини, екологічної ситуації, економічного становища області. У сільській місцевості всі перелічені фактори мають більш глибокі негативні тенденції, і це обумовлює те, що смертність в сільській місцевості в середньому в 2 рази вища, ніж у міській.

Але все ж, починаючи із 1990 р., щорічно збільшується смертність населення. У 1990 р. на Вінниччині померло 27815 осіб, а у 2001 р. – 29334¹⁶. Тільки за період з 1990 по 1996 р. смертність в області збільшилась з 14,5 до 16,8 померлих на 1000 жителів або на 15,9 %. Зростання смертності в сільській місцевості в значній мірі обумовлене процесом постаріння населення – збільшення частки осіб у віці старше працездатного, яка на початок 1997 р. становила 26,7 %. У 1989 р. частка населення аграрного сектору молодше працездатного віку становила 1078260 осіб, тоді як у 2001 вона зменшилась до 178771, у працездатному –

відповідно 511579 та 457309 чол., та старше працездатного 362043, 318786¹⁷.

Сільське населення області швидкими темпами старіє. Розподіл постійного (належать особи, які на час перепису проживали в даному приміщенні, включаючи тимчасово відсутніх, якщо їх відсутність не перевищувала 12 місяців) населення Вінниччини за основними віковими групами на дати переписів становить: молодше працездатного віку у 1989 – 204637 тис. чол., у 2001 р. – 178771 тис. чол.; у працездатному віці відповідно – 511579, 457309; старшому за працездатний – 362043, 318786¹⁸. Це головний фактор високої смертності населення у нашій області. У 1997 р. частка осіб, що вмерли у віці старше працездатного, склала 79 % (1996р. – 78, 8 %).

Але старіння населення не єдина причина зростання смертності в області, рівень якої за 1990 – 2001 рр. підвищився майже по всіх вікових групах. Серед основних причин смерті найбільш поширеними є смертність від захворювань системи кровообігу: 16155 чоловік у 1989 р., 19976 – у 2001 р., онкологічних захворювань, відповідно 3555 та 3277 осіб¹⁹. В сільській місцевості, де вища, ніж у містах, частка населення похилих вікових груп, показник смертності сільського населення від онкологічних захворювань вищий в 1,5 рази²⁰.

Суттєво зростає смертність населення у працездатному віці, особливо чоловіків. У 1997 р. серед всіх померлих чоловіків, ті, що померли у працездатному віці, склали 35,4 %, серед жінок – 6,6 %. Порівняно з 1990 р. смертність чоловіків в працездатному віці збільшилась на 27, 9 %²¹.

Позитивні зміни простежуються у динаміці коефіцієнтів дитячої смертності у сільській місцевості області протягом 1989 – 2001 рр. У 1989 р. кількість дітей у сільській місцевості, що померли з різних причин, віком до 1 року на 1000 народжених становило 9,9 чол²². Найвищим цей показник був у 1995 р. і становив 11,4 дитини, а на 2001 р. він становив вже 8,1 дитину на 1000 народжених²³. Середній вік населення області складає 39,5 р. (Україна – 38, 3 р.). Це один із найвищих показників по Україні. Після Вінницької більш високий середній вік має тільки Черкаська(39,6), Сумська (39,8), та Полтавська (39,9) області.

Суттєвим фактором, що впливає на чисельність сільського населення, є також його механічний рух. Серед основних причин міграції робітників із села до міста перше місце займають кращі умови праці, бездоріжжя, відсутність побутових умов, ненормований робочий день, відсутність місця роботи, низька заробітна плата. Характерною рисою міграційних потоків сільського населення у міжпереписний період є їх неорганізованість та стихійність.

За рахунок міграційних процесів відбувається вплив кваліфікованих кадрів із села до міста або за кордон. Аналіз міграційних потоків населення області показує, що питома вага мігруючих в межах сільської і міської місцевостях області складає близько 46 %²⁴.

Внутрішньорегіональні потоки міграції характеризують рух населення у межах області у напрямках “місто - село”, “село - місто” і не впливають на формування загальної чисельності населення області, але мають вплив на зміни чисельності міського та сільського населення. У 1997 р. у складі внутрішньої міграції переважав рух із міст в села, внаслідок чого населення міських поселень зменшилось на 1051 чоловіка, а у селах, відповідно, збільшилось на цю ж кількість чоловік²⁵. Проаналізувавши міграційний рух населення за січень – листопад 2001 р., бачимо, що показники внутрішньої та зовнішньої міграції у селах є додатними, хоча загальні показники по області від’ємні. Даний процес можна пояснити переїздом у сільську місцевість людей передпенсійного та пенсійного віку. Це впливає на зниження народжуваності в сільській місцевості. Крім того, молоді сім’ї, які залишилися в селі, не бажають мати багато дітей. Внаслідок зменшення реальних доходів сільського населення цей процес став нерегульованим, оскільки багато сільських молодих сімей не в змозі утримувати навіть одну дитину, не кажучи вже про дві чи три.

Міграційний рух населення Вінницької області за січень – листопад 2001р. (чол.)²⁶

Серія: ІСТОРІЯ

	У межах України			Зовнішня міграція		
	Прибуло	Вибуло	Приріст, скорочення	Прибуло	Вибуло	Приріст, скорочення
Міста	16537	17007	- 470	631	1584	- 953
Села	13920	13757	163	594	449	143
По області	30457	30764	- 307	1225	2033	- 808

Отже, за міжпереписний період 1989 - 2001 рр. результати демографічних обстежень населення Вінницької області є невтішними. Безперспективним вимальовується майбутнє трудового потенціалу аграрного сектору. Як бачимо, його природна основа – сільське населення постійно зменшується за рахунок скорочення природного приросту та різних видів міграцій. Відбувається процес не тільки кількісного зменшення сільського населення, але і значного погіршення його здоров'я, інтелектуального розвитку, що в дедалі більших масштабах відтворюватимуться в майбутніх поколіннях. Це може призвести до того, що у сільській місцевості залишаться тільки непрацездатні категорії жителів.

На сучасному етапі завданням держави та місцевих органів влади є збереження та відтворення сільського трудового потенціалу, оскільки він є основою розвитку аграрного сектору України.

В умовах сучасної демографічної ситуації в сільській місцевості, її кризового стану, в області доцільно створити комісію з проблем демографічного розвитку, яка б здійснювала демографічну експертизу важливих народногосподарських рішень, координувала демографічні дослідження в області, сприяла “омолодженню” сільської місцевості. Адже зменшення населення веде до відповідного зменшення національного доходу. Тобто заважає подоланню економічної кризи та кризи сільського господарства.

Головне сьогодні – збереження наявного національного демографічного потенціалу сільської місцевості і всебічне стимулювання населення до дітонародження²⁷.

Населення має бути соціально захищеним, причому ефект впливу специфічної демографічної політики буде підсилюватися результатами заходів держави по виходу з кризи і розвитку економіки. Має реально діяти Указ Президента України “Про невідкладні заходи щодо прискорення формування аграрного сектору економіки” від 3 грудня 1999 р. №1529/99²⁸, оскільки на 1999 р. 85 % колективних сільськогосподарських підприємств стали збитковими, у 1994 р. таких було лише 24 %.

Нині потрібно робити ставку на підвищення матеріального добробуту сільських сімей, що досягається шляхом прибутковості сільськогосподарського виробництва, створенням нових робочих місць, підтримки села органами законодавчої, виконавчої та місцевої влади. Терміново потрібна докорінна перебудова матеріально-технічної бази сільськогосподарського виробництва та галузей по переробці його продукції, створення належної соціальної інфраструктури на селі. Для села потрібні вибіркові соціально-демографічні обстеження між черговими переписами населення, орієнтація в демографічних процесах на поліпшення охорони здоров'я, особливо вагітних жінок та молодих матерів, збереження життя народжених дітей і створення умов для зміцнення їх здоров'я та духовного розвитку.

Багато аспектів даної теми вивчені недостатньо. В подальшому слід дослідити статеву-вікову, етнічну, мовну структуру сільського населення Вінниччини. Його соціальну структуру, професійний та освітній рівні. Адже дослідження динаміки складу та чисельності сільського населення Вінницької області є складовою частиною дослідження сільського населення України.

ДЖЕРЕЛА ТА ЛІТЕРАТУРА

1. Реформування та розвиток підприємств агропромислового виробництва. Посібник у питаннях та відповідях // За ред. П. Т. Саблука. – К., 1999. – С. 362.;
2. Статистичний щорічник Вінниччини за 2000 рік. – Вінниця, 2001; Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. – Вінниця, 2003;
3. Пирожков С. Лакіза – Сачук Н. Чи буде син, чи буде мати? // Віче. – 1993. - № 6. – С. 46;
4. Рочняк Л. Скільки нас є: демографічна ситуація у Вінницькій області // Вінницька газета. – 2000. – 1 липня. – С. 2.;
5. Наумова Т. Ми єсть народ селянський: демографічна ситуація у Вінницькій області // Бізнес – контакт. – 1998. – 24 липня. – С. 5.;
- Наумова Т. Національний та мовний склад населення Вінницької області. // Вінницька правда. – 1990. – 19 серпня. – С. 3.;
6. Іщенко П. Де майбутнє? Про демографічну ситуацію, що склалася в області // Трудова слава. – 1996. – 25 вересня. – С. 3.;
7. Лазаренко В. Подільське село: статистичні дані про сільське населення Вінниччини за 1990 – 1994 рр. // Бізнес – контакт. – 1995. – 30 червня. – С. 6.;
8. Статистичний щорічник України за 2001 рік. – К., 2002. – С. 346.;
9. Демографічна ситуація загострюється. За матеріалами Вінницького управління статистики // Бізнес – контакт. - 1992. - 21 – 27 вересня (№ 18). - С. 11.;
10. Про кількість та склад населення України за підсумками Всеукраїнського перепису населення // Урядовий кур'єр. – 2002. – 28 грудня;
11. Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. - Вінниця, 2003. – С. 379.;
12. Ми єсть народ селянський // Бізнес – контакт. – 1998. - 24 липня;
13. Скільки нас є: демографічна ситуація у Вінницькій області // Вінницька газета – 2000. – 1 липня.;
14. Реформування соціальної сфери села: організаційно – методичні засади. За редакцією П. Т. Саблука. – К., 2000. – С. 305.;
15. Там само. – С. 305.;
16. Статистичний щорічник Вінниччини за 2001 рік. Вінниця, 2002.;
17. Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. Вінниця, 2003. – С. 386.;
18. Там само – С. 386.;
19. Там само. – С. 324.;
20. Ми єсть народ селянський. Бізнес – контакт. – 1998. – 24 липня. – С.5.;
21. Там само. – С.5.;
22. Статистичний щорічник Вінниччини за 2002 рік. – Вінниця, 2003. – С. 407.;
23. Статистичний щорічник Вінниччини за 2001 рік. – Вінниця, 2002. – С. 322.;
24. Демографічна ситуація загострюється. За матеріалами Вінницького управління статистики // Бізнес – контакт 1992. - 21 – 27 вересня (№ 18) - С. 11.;
25. Ми єсть народ селянський // Бізнес – контакт. – 1998. – 24 липня.;
26. Таблицю розраховано: Статистичний бюлетень. Економічне і соціальне становище Вінницького регіону за січень – грудень 2001 р. - Вінниця, 2002. - С. 182.;
27. Пирожков С. Лакіза – Сачук Н. Чи буде син, чи буде мати? // Віче – 1993. - № 6. – С. 47.;
28. Орієнтир. – 1999. - 15 грудня (№ 235). – С. 5 – 6.

Є.М. Косаківська

**ІСТОРІЯ ФОРМУВАННЯ ЕТНОГРАФІЧНОЇ КОЛЕКЦІЇ
ВІННИЦЬКОГО ОБЛАСНОГО КРАЄЗНАВЧОГО МУЗЕЮ**

Поділля – споконвічна українська земля. Український народ у ХІХ-ХХ ст. залишив численні унікальні пам'ятки своєї духовної та матеріальної культури, які нині є окрасою багатьох музеїв не лише Поділля і України, а й багатьох музейних зібрань колишнього Радянського Союзу.

Метою даної роботи є спроба узагальнення відомостей про історію формування етнографічної колекції Вінницького обласного краєзнавчого музею як одного з найважливіших історико-культурних осередків краєзнавства на Поділлі. Етнографічна колекція цього музею є державною частиною Музейного фонду України. А Музейний фонд України, як відомо, є національним багатством України, невід'ємною складовою частиною культурної спадщини нашої держави, яку ми маємо поглиблено вивчати¹.

Одними з перших історією музею та питаннями формування його колекцій займався Г.Г. Бріллінг², син Г.В. Брілінга – одного з перших директорів музею та Л.Р. Кароева³, нинішній директор музею. Окремо проблемою формування етнографічної колекції музею в 20-30-ті роки, а також про її долю в період Великої вітчизняної війни, займалася Т.Р. Соломонова⁴.

Загальна характеристика етнографічної колекції краєзнавчого музею станом на 1992р. подана у праці Г.С. Гальчевської⁵, багатолітнього головного хранителя фондів музею. Матеріали з етнографічної колекції досить часто використовуються в публікаціях Л.С. Анохіної⁶, М.І. Юкальчук⁷, В.А. Косаківського⁸⁻¹² та інших дослідників.

Що ж собою являла етнографічна колекція у 20-30-ті роки і якою була у другій половині ХХ ст. та є нині, на початку ХХІ ст.

Під час створення Вінницького краєзнавчого музею однією з найбільш цікавих була етнографічна колекція. Її формуванню активно допомагав етнограф Ю.С. Александрович, який передав музею частину збірки Подільського давньосховища, яка знаходилася на той час